

1. Introducere

După cum indică însăși etimologia cuvântului, **arboretumul** reprezintă o colecție de arbori, termenul provenind din cuvântul de origine latină *arboretum* = loc plantat cu arbori.

În tratatele de horticultură de peste hotare, arboretumul este definit ca fiind o *suprafață apreciabilă de teren, destinată creșterii și expunerii efective a diferitelor tipuri de plante lemnoase (arbori, arbuști, liane) și alte plante, valoroase din punct de vedere forestier și ornamental, care pot crește într-o zonă dată, precum și întreținerii, etichetării corecte și a studiului plantelor existente și nou introduse* (Wyman 1986).

În legislația silvică din România, prin arboretum se înțelege o *“suprafața de teren pe care este cultivată, în scop științific sau educațional, o colecție de arbori și arbuști”* (Legea 46/2008 – Codul Silvic).

Preocupări pentru cultivarea și introducerea de noi specii de arbori s-au manifestat din cele mai vechi timpuri, primele încercări de aclimatizare a unor specii de arbori având loc în Orient (Asia și Africa de Est), și mai târziu în Europa (Grecia, peninsula Italică, peninsula Iberică) și în jurul golfului Mexic (Negruțiu 1980).

În antichitate, cei mai renumiți pentru interesul manifestat în privința îmbogățirii cu noi plante lemnoase au fost marii faraoni egipteni. Unii dintre acești conducători au importat specii de arbori exotici din Sudan, Siria sau din zona Mării Mediterane pentru a fi plantate în grădinile regale.

În acest sens, meritul pentru prima încercare de aclimatizare a unor specii lemnoase străine îi revine faimoasei regine Hatshepsut (1507-1458 î.Hr.) (Daines 2008). Potrivit unei inscripții egiptene, aceasta s-a întors dintr-o expediție realizată în Punt (coasta de nord-est a Africii) cu un număr de 31 arbori de tămâie (*Boswellia sp.*) și de smirnă (*Commiphora sp.*) ai căror rădacini au fost atent păstrate în coșuri (Dixon 1969, Janick 2007).

Tot în Egipt, a existat vestita grădină botanică a lui Tuthmosis al III-lea (1481-1425 î.Hr), care cuprindea pe lângă tradiționalii sicomori, și o serie de arbori și arbuști ornamentali importați din Palestina și înregistrați într-un catalog special conceput pentru această grădină (Iliescu 2008a, Sonea et al. 1983).

Termenul de *arboretum* se presupune că a fost introdus în lexicul de specialitate pe la mijlocul sec. al XIX-lea de către renumitul botanist și scriitor scoțian *John Claudius Loudon* (1783-1843) (Wilson 2016). Acesta a publicat în anul 1838 impresionanta lucrare (în 8 volume) *Arboretum et Fruticetum Britannicum*, în

care sistematizează, descrie și ilustrează toate speciile de arbori și arbuști indigeni și introduși pe teritoriul Marii Britanii la vremea respectivă.

Sub influența acestei lucrări, conceptul de arboretum s-a răspândit și dincolo de hotarele Marii Britanii, fiind adoptat în numeroase țări din Europa, dar și în S.U.A. și restul coloniilor Imperiul Britanic.

Astfel, în Franța, botanistul și horticultorul Pierre Alphonse Martin Lavallée (1836-1884) a amenajat lângă Paris, **Arboretumul Segrez**. Lavallée a reușit să introducă un număr de 4267 de specii și varietăți de arbori și arbuști aduse din Franța, Marea Britanie, Germania și America (Lavallée 1885), Arboretumul Segrez ajungând unul din cele mai bogate și apreciate arboretumuri la nivel global.

În Germania, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Franz Ludwig Späth (1839-1913) a creat **Arboretumul Späth** atribuindu-i scop dublu: utilitar și estetic. Aici, alături de cele aproape 4000 de specii și varietăți, se regăsea și un lac.

De asemenea, răspândirea cunoștințelor privind modul de amenajare a arboretumurilor, precum și schimburile de material biologic au stimulat crearea acestora și în celelalte teritorii ale Imperiului Britanic. În consecință, în a două jumătate a sec. XIX-lea au apărut arboretumuri în cadrul Grădinii Botanice din Calcutta (Chipp 1925), Grădinii Botanice Castleton din Jamaica, Grădinii Botanice Zomba din Malawi, precum și Arboretumul Dominion în Ottawa (Elliott et al. 2007).

Totodată, maniera de compoziție a arboretumurilor din Marea Britanie, a fost adoptată și în Statele Unite ale Americii, conceptul fiind popularizat de către arhitectul peisagist Federick Law Olmsted (1822-1903). Acesta în colaborare cu Charles Sprague Sargent (1841-1927) au pus bazele **Arboretumul Arnold**, cel mai renumit arboretum din America de Nord, localizat în Boston, Massachusetts (Kiest 2003). Arboretumul Arnold ocupă o suprafață de 114 ha și se remarcă prin numărul mare de taxoni (peste 3900), colecția fiind grupată atât pe zone geografice cât și pe categorii taxonomice (Medbury 1993).

Dintre cele mai importante arboretumuri ale lumii, admirate și astăzi amintim:

- în Europa: **Arboretumul Tresteno** din regiunea Dubrovnik (Croatia) fondat în anul 1492 este considerat cel mai vechi arboretum din lume, aici întâlnindu-se exemplare ce depășesc 50 m înălțime și 5 m în diametru; **Hortus Botanicus** (Olanda) a fost amenajat în 1638 și păstrează un număr impresionat de arbori monumentali; **Arboretumul Derby**, cunoscut ca primul parc public din Anglia, a fost conceput de Loudon (1839), care i-a imprimat un stil specific aparte » *gardenesque* « (Medbury 1993); **Kew Botanical Gardens** (Anglia), include un arboretum care se întinde pe aproape două treimi din suprafața totală și dispune de o colecție variată de specii arborescente, unele datând din sec. al XVIII-lea (ex. *Ginkgo biloba*, *Styphnolobium japonicum*, *Robinia pseudacacia*, *Platanus*

orientalis, *Zelkova carpinifolia*); **Arboretumul Freiburg-Günterstal** a fost înființat în 1896 și în prezent deține cea mai bogată colecție de conifere din Germania, printre care se numără chiar cel mai înalt arbore de duglas măsurat pe teritoriul european (63,33 m); **Arboretumul Kámon** (Ungaria) cuprinde aproximativ 3200 de specii lemnoase și este recunoscut pentru colecțiile sale de magnolii, rhododendroni, arțari, pini sau stejari; **Arboretumul Pézanin** (Franța) adăpostește peste 450 taxoni fiind unul din cele mai vizitate locații din Burgundia.

- în Asia: **Grădina Botanică Beijing** (China) deține un arboretum alcătuit din circa 2000 de arbori și arbuști, multe dintre acestea fiind specii rare; **Arboretumul Shanghai** (China) este răspândit pe o suprafață de 81 ha și include o gamă variată de plante tropicale exotice din toate regiunile lumii; **Tama Forest Science Garden** (Japonia) cuprinde 13 ha de arboretum ce conține peste 1000 de specii indigene și exotice precum și 250 soiuri de cireși; **Arboretumul din Kunigami** (Japonia) poate fi descris ca singurul arboret tropical și subtropical din Japonia, fiind reprezentat prin aproape 400 taxoni caracteristici pentru cele două tipuri de climat existente în această zonă; **Arboretumul Ooty** (India) a fost înființat relativ recent (1992) și găzduiește 60 de specii, multe dintre ele exotice (*Evodia lunuankenda*, *Glochidion neilgherrense*, *Podocarpus elongata* etc.); **Sepilok Arboretum** (Malaezia) a fost deschis în 1972 și cuprinde aproximativ 400 specii de arbori.

- în America de Nord: **Arboretumul Național al Statelor Unite** (Washington D.C.) este unul din principalele atracții ale continentului, renumit prin colecțiile de origine asiatică, cele de conifere, dar și de azalee; **Arboretumul Morton** (Illinois) semnalat ca unul din cele mai mari din lume (690 ha) expune peste 4100 de specii diferite; **Arboretumul Holden** (Ohio) se întinde pe 240 de ha, iar printre colecțiile importante pot fi enumerate cele de conifere și magnolii, plantațiile de *Syringa* și *Viburnum*, grădina de rhododendroni; **Arboretumul Edith J. Carrier** (Virginia) menține o varietate mare de arbori, arbuși și plante perene, unele amenințate cu dispariția; **Arboretumul Dominion** (Canada) cuprinde o gamă largă de plante lemnoase (peste 1000 de specii de arbori și arbuști) și a fost dezvoltat pentru a testa rezistența plantelor lemnoase în condiții climatice reci.

- în America de Centrală și de Sud: **Grădina Botanică din Caracas** (Venezuela) este sit al patrimoniului UNESCO, iar dintre sectoarele existente se evidențiază zona de pădure tropicală umedă, precum și cel mai variat palmetum din America Latină (peste 200 taxoni); **Grădina Botanică San Juan** (Puerto Rico) expune pe cele 120 ha mai multe colecții tematice printre care un arboretum cu o colecție de specii locale de arbori (Taino Garden) și un palmetum ce însumează circa 125 specii de palmieri; în **Grădina Botanică Carlos Thays** (Argentina) arborii sunt grupați în funcție de originea lor, regăsindu-se specii din flora

asiatică (*Gingko biloba*, *Cryptomeria japonica*, *Styphnolobium japonicum*, etc.), europeană (stejari, aluni, etc.), africană (palmieri, arbori de cauciuc, etc.), americană (*Sequoia gigantea*); **Grădina botanică din Porto Alegre** (Brazilia) prezintă o colecție de 653 specii de arbori totalizând aproximativ 3000 de exemplare, din care se remarcă pădurea de Araucaria, o raritate în Brazilia.

- în Africa: **Arboretumul Hogsback** (Africa de Sud) deține numeroși arbori și arbuști extotici, însă impresionează printr-un număr de 5 exemplare de *Sequoia sempervirens* ce depășesc 100 de ani; **Arboretumul Skylane** (Africa de Sud) a fost creat în anul 1962, unde pe lângă cele 76 de specii lemnoase indigene au fost introduse încă 300 specii exotice (Nicholson și Nichols 1989); **Arboretumul Paarl** (Africa de Sud), aici pot fi observate peste 650 specii diferite de arbori și arbuști ce sunt împărțiți în funcție de continentul de origine; **Arboretumul Nairobi** (Kenya) ocupă 30,4 ha și cuprinde peste 300 de specii de arbori autohtonă (*Prunus africana*, *Croton megalocarpus*, *Adansonia digitata* etc.) și exotici (*Pinus patula*, *Araucaria cunninghamii*, *Ligustrum ovalifolium* etc.).

- în Australia și Oceania: **Arboretumul Național din Canberra** (Australia) a fost deschis recent (2013) și este axat pe conservarea unor specii de arbori rare, amenințate cu dispariția (*Wollemia nobilis*, *Sequoia giganteum*, *Araucaria araucana*, ș.a.); **Arboretum Eastwoodhill** (Noua Zeelandă) este cea mai bogată colecție de arbori originari din emisfera nordică localizată în emisfera sudică.

În ceea ce privește, țara noastră, aceasta și-a lărgit sortimentul vegetal ca urmare a tranzitului diverselor popoare, a comerțului și a navigației, fiind favorizată și de poziționarea sa la interfeța dintre Occident și Orient. Astfel, primele specii exotice au fost introduse mai întâi în grădini și parcuri pentru a le înfrumuseța prin valoarea lor decorativă. Ulterior, din necesitatea determinării unei potențiale valori silviculturale a acestora s-a trecut la executarea de observații și măsurători dendrometrice (Stuparu et al. 2010).

La momentul acutal, în România există cinci arboretumuri care se remarcă prin frumusețea, vechimea și mărimea colecțiilor:

Arboretumul Simeria (jud. Hunedoara) a luat naștere la începutul sec. al XVIII-lea, fiind cel mai vechi centru de introducere și extindere a speciilor lemnoase exotice din țară. Inițial, constituit ca pădure de agrement prin amenajarea unor zăvoaie naturale din lunca râului Mureș, a evoluat spre un Arboretum, în prezent reușind să reunească 2133 taxoni indigeni și exotici pe o suprafață de 67 ha (Coandă și Radu 2006). Din punct de vedere al biodiversității și frumuseții peisajului ocupă locul 3 în Europa și 11 în lume (Encyclopaedia Britannica 2011).

Arboretumul Hemeiș (județul Bacău) se întinde pe 48,37 ha și se află localizat în apropierea orașului Bacău, pe malul drept al Bistriței. A fost proiectat

la sfârșitul secolului al XIX-lea în stil peisager prin amenajarea unui șleau de luncă. La momentul actual colecția include 831 de specii lemnoase (arbori, arbuști, liane) și un rozarium cu 208 soiuri.

Amenajarea *Arboretumul Mihăiești* (județul Argeș) s-a realizat în perioada 1895-1901 și i se datorează marelui silvicultor Iuliu Moldovan. A fost conceput special pentru studiul aclimatizării speciilor alohtone. În prezent găzduiește circa 300 de taxoni răspândiți pe o suprafață de 58,8 ha (Stuparu et al. 2010).

În executarea *Arboretumul Dofteana* (județul Bacău), putem remarca din nou talentul și pregătirea lui Iuliu Moldovan, care între anii 1908-1910 a depus eforturi pentru transformarea în parc dendrologic a unui fost islaz de pe raza comunei Dofteana. La ultima actualizarea a inventarului prezenta 635 taxoni și ocupa 24,0 ha (Stuparu et al. 2010).

În perioada 1909-1914, la Bazoșul Nou se înființează *Arboretumul Bazoș* (județul Timiș) pe o suprafață de 63,4 ha. A fost conceput în manieră peisageră și cuprinde 818 taxoni sistematizați în colecții tematice (colecția de plante asiatice, colecția de plante americane, colecția de arbuști, culturi pilot) (Chisăliță et al. 2017).

Prin lucrarea de față nu s-a urmărit doar evocarea trecutului, ci și cunoașterea prezentului Arboretumului Hemeiuș, astfel, nutresc convingerea că, acest nou studiu monografic va marca trecerea la o nouă etapă în evoluția viitoare a colecției.